

Vantaan kaupungin lausunto luonnoksesta valtioneuvoston toimenpideohjelmaksi rasismin torjumisesta ja yhdenvertaisuuden edistämisestä

Lausunnonantajan lausunto

Ohjelman neljä tavoitetta ovat Vantaan kaupungin kannalta erittäin keskeisiä ja kannatettavia. Vantaan kaupunki on toiminut pitkään hyvien väestösuhteiden edelläkävijänä ja ollut mukana useissa teemaa edistävässä hankkeissa. Vantaan kaupunki on mukana Oikeusministeriön ja Euroopan neuvoston ”Building an inclusive integration strategy in Finland” -hankkeessa yhtenä kuudesta kohderyhmäkaupungista.

Toimenpideohjelma on kattava ja monipuolinen sisältäen useita toimenpiteitä ja kohdennettuja toimia. Ohjelman vahvuus on sen laaja-alaisuus, jossa huomioidaan moninaiset yhteiskunnalliset sektorit kuten työelämä, koulutus ja julkinen hallinto. Positiivista on, että ohjelma sisältää suunnitelmia toimien seurannasta ja arvioinnista, mikä on olennainen osa pitkäjänteisen politiikan toteutumisen varmistamisessa.

Yleinen heikentynyt ilmapiiri sekä esimerkiksi kotoutumiseen kohdistuvat säästöpaineeet vaikuttavat kuitenkin vahvasti yhteiskunnassa, millä voi olla vaikutuksia myös toimenpideohjelman tavoitteiden saavuttamiseen.

Tarkentavat kysymykset

1. Millaista sidosryhmäyhteistyötä tulisi tehdä toimeenpanon aikana (yhteistyötahot, yhteistyön muoto ja fokus)?

Sidosryhmäyhteistyön osalta tulisi ensinnäkin tarkentaa minkälaista sitoutumista eri yhteistyötahoilta vaaditaan ja millä tasolla. Teeman haasteena on, että rasismin ja syrjivien rakenteiden tunnistaminen ei ole helppoa, eikä osaamista ole kaikilla toimijoilla ja tasoilla riittävästi. Edistämisvelvollisuus täytetään usein muodollisesti, mutta tavoitteellisuuteen ja vaikuttavuuteen ei ole panostettu riittävällä tasolla.

Yhteistyötä tulisi tehdä laajasti paikallistasolla yritysten, koulutuslaitosten, järjestöjen sekä muiden julkisten palveluiden, kuten sosiaali- ja terveystieteiden kanssa. Yhteistyössä tulisi keskittyä erityisesti työelämämahdollisuuksien parantamiseen maahanmuuttaneille ja sosiaalisen integraation edistämiseen. Yhteistyö voisi konkreettisesti sisältää esimerkiksi mentorointiohjelmia, jotka tukevat maahanmuuttaneita heidän urapolullaan ja kotoutumisessaan.

Näemme vahvan työelämäyhteyden tunnistamisen erittäin tärkeänä, ja yksityisen sektorin mukaan ottaminen toimenpideohjelman toteutukseen on ehdoton edellytys sen onnistumiselle.

Kansalaisyhteiskunnan kanssa tehtävää työtä korostetaan, mutta samaan aikaan monesta suunnasta leikataan järjestöjen perusrahoitusta. Tällä on kertautuvia vaikutuksia kuntien perustyötä täydentäviin, hyvinvointia ja hyviä väestösuhteista tukeviin palveluihin. Vantaalaisissa järjestöissä herättää huolta erityisesti STEA-rahoitukseen kohdistuvat leikkaukset, jotka toteutuessaan olisivat moninkertaisia verrattuna esimerkiksi toimenpideohjelmassa suunniteltuihin resursseihin.

Lapset ja nuoret elävät paljon monimuotoisemmassa Suomessa kuin vanhemmat ikäluokat, onhan maahanmuuttajataustaisia ja eri kielisiä ja eri uskontoja edustavia henkilöitä heidän ikäluokissaan prosentuaalisesti selvästi aikuisväestöä enemmän. Erityisesti tämä on tilanne Etelä-Suomen suurimmissa kaupungeissa. Lasten ja nuorten osallistaminen onkin tämän vuoksi erittäin tärkeää. He ovat asiassa kokemusasiantuntijoita ja heitä varten me myös luomme tulevaisuuden Suomea. Kuntasektorilla kuntien nuorisovaltuustoja voi hyödyntää myös tässä työskentelyssä.

2. Miten ja missä toimenpiteissä risteävän ja moniperusteisen syrjinnän torjuminen tulisi erityisesti huomioida?

Torjuntaa tulisi painottaa erityisesti työllistymiseen liittyvissä palveluissa kuten työnhakuvalmennuksessa ja ammatillisessa koulutuksessa. Tärkeää on myös huomioida, että esimerkiksi oppilaiden ohjauksessa tunnistetaan taustalla vaikuttavat mekanismit, eikä automaattisesti ohjata maahanmuuttajataustaista oppilasta S2-opetukseen tai hoiva-alan koulutukseen eikä rajata koulutus- ja ammattivalintoja sukupuolen perusteella. Suomessa työmarkkinat ovat hyvin vahvasti jakautuneet naisten ja miesten aloihin. On tärkeää pyrkiä vaikuttamaan asenteisiin niin, että jokainen voi vapaasti valita koulutusalan ja ammattinsa omien kykyjensä eikä yhteiskunnan asenteiden mukaan.

Erityisesti tukea tarvitsevat toisen ja kolmannen polven maahanmuuttajat, jotta heillä on näköala jatko-opintoihin ja usko omiin mahdollisuuksiin.

3. Mitä sellaisia toimenpiteitä toimenpideohjelmasta puuttuu, joita valtioneuvosto yhdenvertaisuustiedonannon puitteissa pitäisi mielestäni edistää?

Toimenpideojelmaan tulisi lisätä konkreettisia toimenpiteitä maahanmuuttajayrittäjyyden tukemiseksi, kuten yrittäjävalmennusta ja rahoituksen helpottamista. Lisäksi ohjelmaan tulisi sisällyttää erityisiä toimenpiteitä, jotka kohdistuvat maahanmuuttajanaisiin, kuten tukipalveluja työmarkkinoille pääsyyn ja koulutukseen liittyen.

Lisäksi tulisi pohtia tehokkaampia keinoja antaa kaikille yhtäläinen mahdollisuus olla osa digitaalista yhteiskuntaa, eli digitaitojen kehittämistä ja tukea digivälineiden saatavuutta sekä erityisesti viranomaistahojen antamien digitaalisten palveluiden kehittämistä ja käyttäjäystävällisyyttä. Tähän kehitysohjelmaan pitäisi myös osallistaa maahanmuuttaneita.

Toimenpideohjelmassa ei huomioida riittävällä tasolla muuta kuin antisemitismin torjuntaan liittyviä toimenpiteitä. EU-tason selvitysten mukaan antisemitismin lisäksi islamofobia on Euroopassa ja Suomessa kasvussa. Olisi tärkeää, että ohjelmassa huomioitaisiin myös islamofobiaa torjuvat toimet yhdenvertaisesti. Esimerkiksi Vantaalla on hyökätty moskeijaa kohtaan polttopullolla tänä keväänä.

Vantaalaiset järjestöt ovat nostaneet esiin huolen erityisesti venäjää puhuvia kohtaan kasvavasta vihamielisyydestä. Eri ryhmiin kohdistuvat syrjintä ja rasismi ovat kuitenkin osa samaa kasvavaa ongelmaa, ja tähän tulisi tarttua laajemmin toimenpideohjelmassa. Ohjelmassa pitäisi olla myös selkeitä toimia ja kampanjoita, jotka madaltaisivat kynnystä ilmoittaa viranomaisille vihapuhe- ja syrjintätapauksista.

Toimenpideohjelmasta on jäänyt pois kokonaan EU-komission Suomen rikoslakiin toivomat muutokset liittyen rasismiin ja muukalaisvihan torjumiseen. Komissio on kiinnittänyt huomiota erityisesti säännökseen kiihottamisesta kansanryhmää vastaan, joka on liian suppea. Tähän ei luonnoksessa ole kuitenkaan otettu kantaa millään tavalla.

Kasvattajat tarvitsevat koulutusta antirasistisesta työotteesta ja konkreettisia menetelmiä, joilla puuttua rasistiseen häirintään ja vihapuheeseen.

4. Miten toimenpideohjelman tavoitteiden toteutumista ja vaikutuksia tulisi seurata?

Kun esitellään eri syrjinnän kohteina olevia ryhmiä, ei nosteta esiin intersektionaalisuutta, joka on kuitenkin tärkeä lähestymistapa yhdenvertaisuutta tarkastellessa. Tavoitteiden toteutumista tulisi seurata säännöllisin väliajoin suoritettavilla kyselytutkimuksilla, haastatteluilla ja fokusryhmäkeskusteluilla, joissa kartoitetaan maahanmuuttaneiden kokemuksia palveluiden toimivuudesta. Vaikutusten arviointiin tulisi sisällyttää sekä kvantitatiivisia että kvalitatiivisia menetelmiä, kuten tilastollinen seuranta työllistymisasteista ja koulutukseen osallistumisesta sekä syvälliset haastattelut maahanmuuttajien elämänlaadun ja yhteiskuntaan integroitumisen arvioimiseksi. Palautteen ja seurantatiedon pohjalta tulisi säännöllisesti päivittää ja muokata toimenpideohjelmaa, jotta se vastaisi paremmin maahanmuuttajien tarpeita ja tukisi tehokkaammin heidän kotoutumistaan.

5. Muut kommentit

Monimuotoisuuden ja syrjinnän vastaista työtä tulisi konkretisoida: vaikka ohjelma sisältää paljon toimenpiteitä, sen tehokkuutta voisi lisätä konkreettisilla esimerkeillä. Tämä auttaisi ymmärtämään, miten teoria muuttuu käytännöksi.

Resurssit ja rahoitus tulee määritellä tarkemmin: monissa kohdissa mainitaan uudet hankkeet ja koulutukset, mutta niiden rahoitus ja resurssit jäävät epäselviksi. Ohjelmassa olisi hyvä tarkentaa rahoituksen jakautumista eri toimenpiteille ja tavoitteille.

Ohjelman toteutuksessa ja kehityksessä tulee varmistaa laaja sidosryhmien osallistuminen. Tämä tarkoittaa erityisesti niiden ryhmien kuulemistakin, joita toimenpiteet eniten koskettavat.

Kansainvälisen yhteistyön korostaminen: Vaikka ohjelmassa viitataan kansainvälisiin sopimuksiin ja EU:n suosituksiin, voisi sen kansainvälinen ulottuvuus olla vielä vahvempi. Tämä voisi sisältää esimerkiksi parhaiden käytäntöjen vaihtoa muiden maiden kanssa.

Tietoteknologian ja innovaatioiden hyödyntäminen: Ohjelmassa voisi olla enemmän tilaa uusien teknologioiden ja innovatiivisten ratkaisujen käyttöönotolle, kuten tekoälyn ja algoritmien hyödyntäminen syrjinnän tunnistamisessa ja seurannassa.

Toimenpideohjelmassa on käytetty eri käsitteitä harhaanjohtavasti. Tasa-arvolla tarkoitetaan tässä yhteydessä sukupuolten välistä tasa-arvoa, josta säädetään omassa laissaan. Toisinaan toimenpideohjelmassa on lisätty sukupuoli yhdenvertaisuuslaissa lueteltujen syrjintäperusteiden joukkoon, vaikka se ei siihen kuulu. Ohjelmassa on sukupuolen lisäksi syrjintäperusteena mainittu seksuaalinen suuntautuminen, mutta ei sukupuoli-identiteettiä eikä sukupuolen ilmaisua, joista on säädetty laissa naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta. Nämä syrjintäperusteet tulisi lisätä toimenpideohjelmaan.